

Studentertale 2017

Kære studenter.

I dag er det jeres store dag, hvor I bliver studenter, og I kan med rette være stolte af jer selv. Tre års gymnasieslid er forbi, og I skal nu definitivt sige farvel til skolen, der har dannet ramme om jeres liv de sidste 13 år.

I skal nu i langt højere grad selv til at skabe det fundament, der fremover skal danne ramme for jeres liv. Jeg er sikker på, at I ser frem til den frihed og de muligheder, det giver, og jeg håber, den opdragelse og ballast skolen og jeres forældre har givet jer med på vejen, gør, at I vil være i stand til at administrere denne frihed på en måde, så den bliver til glæde og gavn for jer selv og fællesskabet.

Den **fremtid** I står overfor, tror jeg de fleste har svært ved at forestille sig. Men den vil helt sikkert blive præget af forandringer – ikke mindst som følge af den fortsatte teknologiske udvikling. Fremtidsforskere taler om, at vi står overfor en eksponentiel vækst indenfor en række teknologier, der fuldstændig vil forandre vores virkelighed. I løbet af få år forventes det, at **automatisering og kunstig intelligens** vil ændre vores arbejdsmarked fundamentalt. Op mod 40 % af de job, vi kender i dag, vil forsvinde, og fremtidens jobs vil uden tvivl være præget af langt større fleksibilitet og evne til innovation. Nogen mener, at jobs som revisorer, bankfolk, piloter og læger om kort tid vil forsvinde – flyene er nemlig blevet førerløse, og vi kan diagnosticere os selv. Det sidste tænker jeg umiddelbart, der kan komme en masse forvirring ud af – så mon ikke der alligevel vil være brug for læger, men at de blot skal lave noget andet, end det de gør i dag? Jeg har også svært ved at forestille mig et samfund, hvor der ikke handles med penge, ligesom jeg tænker der også fremover vil være brug for mennesker til at styre trafikken. Det har altid været svært at spå om fremtidens arbejdsmarked. Jeg vil derfor sige til jer, som jeg plejer at gøre til studenter, at I skal gå efter at uddanne jer inden for det, I har lyst til og interesserer jer for.

Den teknologiske udvikling vil uden tvivl **føre en masse positive ting med sig**. Om få år vil man formentlig kunne redigere i den menneskelige arvemasse og fjerne arvelige sygdomme, ligesom man vil være i stand til at kurere langt flere sygdomme ved at redigere i cellernes dna. De fleste af jer, der bliver studenter i dag, vil blive mere end 100 år gamle, og hvis man løser nogle af problemerne med aldring, bliver jeres børn måske 200 år. Det kan vi jo slet ikke forestille os. I har sikkert været udsat for at have en lærer på 60 år. Tænk hvis jeres børn i fremtiden får en lærer på 130 – hvad siger I til det? I fremtiden vil det ikke blot være muligt at få et nyt hjerte og et nyt udseende, men sandsynligvis også fx et nyt hoved. Man vil kunne fremstille tøj, der aldrig skal vaskes, og man vil selv kunne 3D printe alverdens produkter. Man vil også kunne designe sine egne babyer og kloner mennesker, hvis man får lov. I vil blive verdensborgere på en helt anden måde end i dag, og vha. teknologien vil I kunne opleve at være sammen med folk på den anden side af jorden lige her og nu. Det vil være de færreste af jer, der vil have det samme job gennem hele livet, og nogen drømmer ligefrem om, at vi i fremtiden skal arbejde meget mindre, end vi gør i dag.

Noget af det jeg siger til jer i dag, er uden tvivl udtryk for en generationskløft. I er født med en smartphone i hånden, som I nærmest betragter som en naturlig del af jer selv. I synes derfor sikkert, at os, der er lidt ældre, er digitale analfabeter. Det er også en tendens, jeg tror, vil vokse i fremtiden. Ikke blot har vi svært ved at forestille os fremtiden, men fordi udviklingen går så stærkt, vil det fremover blive endnu vanskeligere at følge med, og generationskløften blive endnu større.

Meget tyder på, at der med den teknologiske udvikling vil åbne sig **en helt anden virkelighed for os med nye muligheder**. Men den vil samtidig give **anledning til nye udfordringer og rejse en række etiske moralske dilemmaer**.

Nogen af disse dilemmaer kan vi allerede i dag se tydeligt, når vi fx ser på, hvad **den øgede kommunikation på de sociale medier gør ved os**. **Udbredelsen af de sociale medier** giver selvfølgelig rigtig mange muligheder for at udbrede og dele budskaber og på den måde berige hinanden. De giver mulighed for at skabe involvering og stimulere en mangfoldig og demokratisk debatkultur. Men det har desværre vist sig, at de også giver muligheder for at **spredde løgne, misinformation og stimulere mobning**. Man taler ligefrem om, at der opstår meningsbobler på de sociale medier, ligesom der kan opstå boligbobler og økonomiske bobler.

En af dem, der forsker i dette, er Vincent Hendricks, professor i formel filosofi ved Københavns Universitet og leder af Center for Information og Boblestudier. Han har lavet nogle interessante studier i, hvordan meningsstorme på de sociale medier følger det samme forløb som andre bobler. Det aktiv, der handles på de sociale medier, er **synlighed og opmærksomhed**. Opmærksomhed giver social anerkendelse og er derfor penge værd, og det er fx muligt at købe sig til likes og et stort antal følgere på like-farme i Kina. I sin bog *Spræng Boblen* skriver han om, hvordan statusbobler, nyhedsbobler og mobbebobler følger de samme mønstre. Fælles for dem alle er, at de **udnytter nogle socialpsykologiske tendenser hos mennesket**, nemlig at vi har **en tendens til at gøre lige som alle de andre** – også kaldet lemmingeffekten. En anden ting, der er karakteristisk for os, er, at vi fejlagtigt tror, at alle andre tror, noget forholder sig på en anden måde, end vi selv tror. Og derfor kommer vi let til at mene eller gøre noget, som vi tror flertallet vil tillægge anerkendelse, selvom vi faktisk selv synes det er forkert. **Det kaldes pluralistisk ignorance**. Vi handler som vi gør, fordi mennesker har et rigtig stort behov for at opnå social anerkendelse.

Det er der måske ikke så meget nyt i – men det at *alle* med de sociale medier pludselig har fået mulighed for at ytre sig om hvad som helst hele tiden, **gør, at man skal råbe højere og højere for at blive hørt**. Det, der ifølge Hendricks virker, er budskaber, der indeholder: vrede, fascination eller er angstfremkaldende. Ingen gider høre på dementier, korrektioner og undskyldninger – mens budskaber der indeholder konflikter og konfliktskabende materiale skaber en enorm trafik og meningsdannelse. Måske er det en af årsagerne til, at Trump nu er blevet præsident?

Siden det amerikanske præsidentvalgs uventede resultat er det blevet tydeligt for os, at tweets på de sociale medier nok i højere grad bidrager til shitstorme og udbredelse af fake news end til at stimulere demokratiske meningsudvekslinger. Desværre er det ikke kun Trump og Hillary, der råber højt og mobber hinanden for at blive set og hørt. Den hårde tone på nettet findes desværre overalt, og problemet er så stort, at ministeriet nu har oprettet en national klageinstans mod mobning.

At ytringsfriheden med de sociale medier nu endelig er blevet udbredt til alle, burde være et ubetinget gode. Men de mange eksempler på uacceptabel netadfærd viser, hvor vigtigt et begreb dannelse fortsat er. Friheden til at ytre sig stiller nemlig samtidig krav om ansvar for og evne til at behandle hinanden med respekt og udvise tolerance.

Noget andet, der vil ændre sig i fremtiden, er **vores muligheder for at påvirke den måde, vi oplever og opfatter virkeligheden på**.

Den teknologiske udvikling gør, at den viden, der står til rådighed for os, fortsat vokser eksponentielt. Det bliver derfor mere og mere vigtigt at kunne håndtere og sortere i de store mængder af information. Her er vi i høj grad selv vores egen redaktør. Men den måde nettet fungerer på gør, at medierne også er med til at bestemme, hvilken virkelighed vi opfatter.

At vi kan og ønsker at **iscenesætte os selv** er langt fra noget nyt – tænkt blot på fx Solkongen. Sociale medier har givet os helt nye muligheder for at promovere os selv. Og profiler på de sociale medier bruges ofte som **personlige online kampagner**, hvor man giver et glansbillede af sig selv, som det kan være svært at leve op til i virkeligheden. Især for unge betyder det utrolig meget, at andre kan lide en - at man har mange venner og følgere - og mange føler det derfor som et enormt pres hele tiden at skulle fremstå som selvsikre og som en succes.

Men den måde medierne fungerer på gør også, at det ikke kun er os selv, der bestemmer, **hvordan** vi vil fremstå, og **hvad** vi taler om. Google, apple og facebook er samtidig med til at **forme og kontrollere vores opfattelse af os selv og virkeligheden**. I og med at al vores færden på nettet lagres, har fx både google og facebook en enorm magt over både **formidling og filtrering af den information** hver enkelt modtager. De har en dagsordensættende magt, der både er med til **at fastsætte, hvad vi taler om, og hvad vi ikke taler om**. Mange frygter derfor, at vi kommer til at befinde os i hver vores afgrænsede bobler, hvor vi deler information med dem vi er enige med, og fravælger information og viden, der ikke passer ind i vores verdensbillede. Vi står med andre ord i fare for at udvikle tunnelsyn.

Med ny teknologi er det desuden blevet muligt at lægge et filter ned over virkeligheden og skabe en udvidet eller redigeret virkelighed også kaldet augmented reality. Facebook kan faktisk allerede siges at være en slags augmented reality, fordi folk selv bestemmer, hvordan de vil fremstå. I takt med at en sådan augmented reality udbredes, kan vi blive vænnede til at opleve en forskønnet virkelighed og opfatte den som det normale. Dette kan både forstærke presset på den enkeltes selvfremsstilling – ligesom det kan forstærke tendensen til, at vi fravælger de sider af tilværelsen, vi helst vil lukke øjnene for. Allerede nu er det faktisk muligt at trodse tid og rum og opleve, at man er et helt andet sted sammen med helt andre mennesker blot ved at tage et par bestemte briller på.

Enhver der har sådan et par briller på, tror jeg vil synes, det er en helt utrolig oplevelse. Og tænk hvilke muligheder det giver, hvis man i fremtiden kan sidde i sin egen sofa og opleve, at man er på ferie sammen med vennerne i Italien?

Men at det også kan have helt anderledes og langt mere alvorlige konsekvenser at tage briller på, det har forfatteren Villy Sørensen skrevet en fortælling om, som hedder "En Glashistorie".

Historien starter med, at en god, gammel optiker, kommer for skade at lave et par briller med den egenskab, "at alt slet og hæsligt, som man så igennem dem, straks tog sig lige så godt ud, som det der virkelig duede. Selv kogt spinat så gennem brillerne ud som de dejligste grønne landskaber, og de mennesker der havde mistet et ben i krigen eller som var født med tre, så straks dejlig normale ud". Optikeren får pludselig et meget lysere syn på alting og laver briller, som var det en lyst. Brillerne bliver hurtigt utrolig populære. Folk begynder at bruge briller lige fra fødslen, og brillerne eksporteres hurtigt til alle fremskredne lande. Det nye glas har den egenskab, at dem, der bruger det, ikke kan se samfundets bagsider: de fattige, de arbejdsløse, de handikappede og problemerne i de lande, der ikke har del i verdens

goder. Og de, der tidligere har syntes særlig godt om hinanden og været kærestepar, synes nu pludselig lige så godt om alle andre, bare de har briller på. Med de nye briller er ligheden indført. Der er ikke længere forskel på kloge og dumme, alle har samme smag, og alt har lige værdi – og dermed har ordet værdi faktisk mistet sin værdi.

Der opstår imidlertid en oprørsgruppe – de brilleløse – som er overbeviste om, at brillerne er udtryk for blændværk. Gruppen bliver mere og mere militant, river brillerne af folk og smadrer vinduesruder, så gaderne bliver fyldt med glasskår. Myndighederne indfører derfor, at brillerne afløses af glas, der kan anbringes direkte på øjnene.

Glasset viser sig efterhånden desværre også at have den kedelige egenskab, at der skal stærkere og stærkere glas til. Folk bliver afhængige af det, og det ender med, at de til sidst mister synet. De mister blikket for rigtigt og forkert, har ikke mere blik for hinanden, men støder ind i hinanden, og det ender med, at alle tramper rundt i en verden af glasskår.

Historien udkom i 1964 og den handler helt overordnet om faren ved at lade sig forblænde af alt nyt og kritikløst følge med strømmen. På udgivelsestidspunktet blev den læst som en kritik af forbrugerismen. I dag kan historien fx læses som en historie om, hvad der kan ske, hvis vi ukritisk tager briller på og lukker øjnene for de problemer og den type information, der ikke passer ind i det billede af virkeligheden, vi helst vil se.

Selvom historien ender skidt, er det ikke Villy Sørensens ærinde at give en dystopisk fremstilling af samfundsudviklingen – han holder nemlig hverken med dem, der bærer briller, eller de brilleløse. Det, der fører til ulykke, er, at begge parter holder på deres ret og fjerner sig fra hinanden uden at prøve at se tingene fra modpartens standpunkt.

Min pointe med at fortælle historien i dag er heller ikke at advare om den digitale udvikling som sådan, men at minde om vigtigheden af, at vi forholder os til udviklingen og de etisk-moralske dilemmaer, der følger med.

Og vi kan i øvrigt heller ikke bare logge af. Dels er vi allerede blevet dopaminjunkier, som Imran Rashid beskriver det i sin bog "Sluk". Softwareudviklere benytter sig nemlig af behavior designs, som har til formål at skabe digital afhængighed hos brugerne, ved at bestemte handlinger udløser det belønningsfremkaldende stof dopamin. Vores apps kan med andre ord udvikle afhængighed. Dels er sociale medier allerede blevet så stor en del af vores sociale liv, at det bliver mere og mere vanskeligt at leve analogt. Gør man det, kommer man til at leve i en begrænset virkelighed i ly for store dele af samfundsdebatten og udelukket fra store dele af det sociale liv. Men også de, der lever digitalt, står vi i fare for at komme til at leve i hver deres virkelighed, fordi det i høj grad er algoritmer, der udvælger de informationer, hver enkelt får.

Den digitale udvikling giver mange udfordringer – både ud fra et dannelsesmæssigt og et demokratisk perspektiv. Hele vores dannelsesbegreb bygger på, at vi møder modstand og bliver udfordret. Og hele vores demokrati bygger på, at vi går i dialog med hinanden og skaber løsninger, der tilgodeser alle parter.

Det vi kan gøre er derfor at minde os selv om:

- At friheden til at ytre sig stiller samtidig krav om ansvar for at behandle hinanden med respekt
- At vi skal være opmærksomme på, at medierne er med til at påvirke den virkelighed, vi præsenteres for digitalt. - Måske skal vi selv til i langt højere grad aktivt til at opsøge andre fora, end dem vi automatisk præsenteres for, for at sikre, at vi ikke lever i hver vores silo.
- Vi skal huske - at virkeligheden ser forskellig ud for os alle, og vi skal derfor passe på med at være rethaveriske, men i stedet udvise tolerance over for dem, der tænker anderledes end os selv
- Og vi skal huske, at den digitale udvikling ikke kun finder sted for vores blå øjnes skyld, men at der er mange penge på spil

Jeg håber jeres tid på N. Zahles Gymnasieskole har givet jer nogle bæredygtige værdier, som I kan bruge som fundament for jeres liv fremover.

Jeg håber skolen har været med til at give jer de nødvendige kompetencer til at kunne begå jer i fremtidens samfund.

Jeg håber skolen har udstyret jer med en god portion kritisk sans

Jeg håber også I er blevet i stand til at knytte venskaber båret af tillid

Og ikke mindst håber jeg, I har udviklet et solidt etisk-moralsk ståsted til at vurdere egne og andres handlinger ud fra.

Hjertelig tillykke med studentereksamen.